

Protokoll fört vid enskild föredragning

Social- och miljöavdelningen
Miljöbyrån, S4

Beslutande
Minister
Christian Wikström

Föredragande
Projektledare
Caroline Karlsson

Justerat
Omedelbart

Nr 82

Vattenförbättrande åtgärder 2023-2026.
ÅLR 2023/1329

Beslut

Landskapsregeringen beslutar att anta projektplanen för projektet Rent vatten 2030 samt bilaga Exempel åtgärdsplan, enligt **bilaga S423E61**.

Motivering

Åtgärder behöver vidtas för att uppnå vattenkvalitetsmålen till 2030.

Bakgrund

Flertalet sjöar och många havsvikar på Åland uppnår inte god status. Detta har blivit extra tydligt då varma och torra somrar i kombination med höga halter näringsämnen periodvis lett till mycket dålig vattenkvalitet i dricksvattentäkterna och de inre havsvikarna. Under många år har det efterfrågats att landskapsregeringen borde genomföra vattenförbättrande åtgärder, vilket landskapsregeringen hörsammat genom att budgetera medel för vattenförbättrande åtgärder för åren 2023–2026 inom ramen för projektet Rent vatten 2030.

Projektplan Rent vatten 2030

Dnr: ÅLR 2023/1329

Datum: 19.9.2023

PB 1060, AX-22111 Mariehamn

registrator@regeringen.ax

+358 18 25 000

www.regeringen.ax

Innehållsförteckning

1. Bakgrund.....	4
1.1 Bakgrund.....	4
1.2 Samband med andra organisationer eller projekt	4
1.3 Framgångsfaktorer.....	4
2. Mål.....	4
2.1 Projektidé.....	4
2.2 Projektmål.....	4
2.3 Projektmålets prioritering	5
2.4 Avgränsningar.....	5
3. Tidsplan och resursbehov	5
3.1 Förutsättningar och inberoenden	5
3.1.1 Förutsättningar.....	5
3.1.2 Inberoenden.....	5
3.2 Projekttidsplan.....	5
3.3 Milstolpar, beslutspunkter	5
3.4 Resursbehov	5
3.4.1 Resurser, kompetens.....	5
3.4.2 Utbildning.....	6
3.4.3 Resurser, utrustning mm	6
3.4.4 Avveckling	6
3.5 Inköp.....	6
4. Organisation	6
4.1 Projektorganisation.....	6
4.2 Ansvar och befogenhet.....	6
5. Arbetsformer	6
5.1 Hantering av ändringar	6
5.2 Informationsspridning	6
5.3 Dokumenthantering	6
5.4 Kvalitetssäkring.....	6
5.5 Sekretess	7

5.6 Miljö	7
5.7 Administrativa rutiner	7
6. Risker	7
7. Projektkalkyl.....	7
8. Begrepp och förkortningar	8
9. Historik över utgåvor	8
10. Bilagor.....	8
11. Referenser	8

Projektplan Rent vatten 2030

Planen är en överenskommelse mellan projektägare/beställare Christian Wikström och projektledare Caroline Karlsson om projektets åtagande.

Planen verifieras genom styrgruppsbeslut.

1. Bakgrund

1.1 Bakgrund

Flertalet sjöar och många havsvikar på Åland uppnår inte god ekologisk status (Ålands landskapsregering). Detta har blivit extra tydligt då varma och torra somrar i kombination med höga halter av näringsämnen periodvis lett till mycket dålig vattenkvalitet, vilket framför allt observerats i dricksvattentäkterna och de inre havsvikarna. Under många år har det efterfrågats att landskapsregeringen borde genomföra och stöda vattenförbättrande åtgärder, vilket landskapsregeringen hörsammat genom att budgetera medel för vattenförbättrande åtgärder för åren 2023–2026.

1.2 Samband med andra organisationer eller projekt

Projektet kommer bestå av ett flertal delprojekt där en vattenförekomst eller ett tillrinningsområde utgör ett delprojekt. Landskapsregeringen strävar efter att i så hög utsträckning som möjligt genomföra delprojekt i samarbete med olika organisationer (vattenbolag, kommuner, lokala intresseorganisationer mm.) samt mark- och vattenägare. Det innebär att målsättningen är att landskapsregeringen tillsammans med samarbetspartnern finansierar och genomför åtgärderna. I delprojekt utan samarbetsparter utför landskapsregeringen dessa delprojekt på egen hand. Projektet drivs av miljöbyrån, som även samarbetar internt med övriga avdelningar/byråer på landskapsregeringen. Mark- och vattenägare involveras redan i framtagandet av åtgärdsplanerna för att säkerställa att alla berördas synpunkter inhämtas.

1.3 Framgångsfaktorer

- Att projektet lyckas engagera andra organisationer och allmänheten
- Tydlig projektplanering/hantering/styrning
- Projektkontinuitet
- Kommunikation och dialog med berörda mark- och vattenägare, transparent hantering av eventuella ersättningar
- Nytankande, oräddhet

2. Mål

2.1 Projekttid

Projektet bidrar till att höja den ekologiska statusen ett steg i prioriterade vattenförekomster genom konkreta vattenförbättrande åtgärder. Åtgärderna genomförs under åren 2023–2026, med målsättningen att den ekologiska statusen förbättras ett steg (t.ex. från måttlig till god) till år 2030. Resultaten från åtgärderna kommer troligtvis inte att kunna avläsas direkt efter utförd åtgärd utan därför är målsättningen för år 2030, fyra år efter att projektet avslutats.

2.2 Projektmål

Identifiera och genomföra de åtgärder som ger den största förbättringen av vattenkvaliteten i följande vattenförekomster enligt prioritetsordning (inklusive tillrinningsområden):

1. Markusbölefjärden
2. Långsjön
3. Toböle träsk
4. Lavsböle träsk
5. Östra Kyrksundet
6. Träsk-Finbyviken
7. Bertbyvik
8. Kaldersfjärden, Ämnäsviken och Jomalaviken
9. Vargsundet och Västra Kyrksundet

Målsättningen är att påbörja åtgärder i samtliga vattenförekomster, men åtgärdsarbetet kommer ske i enlighet med prioritetsordningen vilket innebär att vattenförekomster med högre prioritet behandlas först och resterande i mån av tid och resurser. Dricksvattentäkterna är högst prioriterade (Ålands landskapsregering 2023). Ändring eller tillägg i prioriteringsordningen kan göras genom styrgruppsbeslut.

2.3 Projektmålets prioritering

Prioritering Resultat Tidpunkt Kostnad

2.4 Avgränsningar

Enbart vattenförekomster med sämre ekologisk status än god åtgärdas i projektet.
Grundvattenförekomster åtgärdas inte inom detta projekt.

3. Tidsplan och resursbehov

3.1 Förutsättningar och inberoenden

3.1.1 Förutsättningar

Projektet planeras starta under år 2023 och avslutas år 2026. Totalt avsätts 1 600 000 euro i form av penningautomatmedel för projektet (Ålands landskapsregering 2022, Ålands landskapsregering 2023). I projektet ingår anställning av en projektledare och i övrigt kan, förutom finansiering av åtgärder, nödvändig planering såsom inventeringar, projektering, upphandling och för dessa ändamål inköp av tjänst ingå (Ålands landskapsregering 2022).

3.1.2 Inberoenden

Nr.	Beskrivning	Ev. Kriterier för godkännande	Ansvarig	Datum
1	Projektplan		Minister	15.2.2023
2	Anställning av projektledare		Avdelningschef	1.4.2023

3.2 Projekttidsplan

Används som arbetsdokument.

3.3 Milstolpar, beslutspunkter

Följande milstolpar (MS) och beslutspunkter (BP) är definierade

Datum	MS	BP	Beskrivning
		BP1	Godkännande av åtgärdsplan
		BP2	Revidering av projektplan
		BP3	Val av anbud
	MS1		Åtgärder genomförda
	MS2		Utvärdering genomförd

3.4 Resursbehov

3.4.1 Resurser, kompetens

Till projektet behövs en projektledarresurs om 100 % för att sköta landskapsregeringens egna projekt och samverka inom samarbetsprojekten. Projektledaren behöver vara kompetent inom projektadministration och vattenfrågor samt kommunikation.

3.4.2 Utbildning

Behörighetskrav för tjänsten som projektledare är vid universitet eller jämförbar högskola avlagd examen som motsvarar minst fyra års heltidsstudier med lämplig inriktning.

3.4.3 Resurser, utrustning mm

Laptop. Kontorsplats på landskapsregeringen är att föredra, men distansarbete är möjligt.

3.4.4 Avveckling

Projektanställningen upphör vid projektets slut 2026.

3.5 Inköp

Inköp av konsulttjänster kan behövas för utarbetande av åtgärdsplaner för respektive vattenförekomst samt även vid genomförande av åtgärderna. Vid inköp av tjänster ska landskapsregeringens riktlinjer för upphandling efterlevas.

4. Organisation

4.1 Projektorganisation

Beställare: infrastrukturminister Christian Wikström

Projektägare: Miljöbyrån

Styrgrupp: byråchef Jacob Nordlund, vattenbiolog Mikael Wennström, miljöingenjör Gunnar Westling

Arbetsgrupp: kan tillsättas vid behov inom projektet för en eller flera vattenförekomster

Projektledare: Caroline Karlsson

4.2 Ansvar och befogenhet

Projektledaren är ansvarig för att självständigt driva projektet. Projektledaren är budgetansvarig och svarar även för administration och rapportering. Projektledaren är föredragande inför styrgruppen.

Styrgruppen fungerar som bollplank samt beslutar om de beslutspunkter som anges i projektplanen.

Arbetsgruppen deltar med idéer och synpunkter gällande utformandet samt genomförandet av åtgärdsplanerna för en eller flera vattenförekomster.

5. Arbetsformer

Protokollförda styrgruppsmöten hålls vid behov. Projektledaren är kallande och föredragande.

Åtgärdsplaner och åtgärder tas fram och genomförs tillsammans med samarbetspartners i så stor utsträckning som möjligt.

5.1 Hantering av ändringar

Projektplanen revideras vid behov.

5.2 Informationsspridning

En enklare kommunikationsplan upprättas av projektledaren.

5.3 Dokumenthantering

För projektet skapas en Teams-kanal under Teamet SOM Vattenvård och vattenförsörjning. Där lagras projektets arbetsdokument enligt PPS-filstruktur. Officiella dokument (som t.ex. upphandlingar) sparas under projektets ärendekort i W3D3.

5.4 Kvalitetssäkring

Enligt miljöbyråns rutiner.

5.5 Sekretess

Principer för sekretessbeläggning enligt offentlighetslag (2021:79) för Åland.

5.6 Miljö

Projektets syfte är att förbättra vattenkvaliteten.

5.7 Administrativa rutiner

Enligt allmänna förvaltningens föreskrifter.

6. Risker

Risk	Hantering
Åtgärder kan leda till negativa miljöeffekter	Noggranna litteraturstudier, anlita konsultexpertis, studera liknande objekt innan åtgärd påbörjas
Avbruten finansiering	Tydlig ekonomisk redovisning och tydliga budgetäskanden
Svårighet att hitta samarbetspartners	Kommunikationsplan

7. Projektkalkyl

Projektkalkylen är indikativ och kommer att revideras efter att åtgärdsplanerna tagits fram och fastslagits.

För projektet finns budgeterat totalt **1 600 000** euro.

Lön projektledare: **240 000** euro (4 år à 100 %).

Planering/projektering: **140 000** euro.

Åtgärder, provtagning och utvärdering i **dricksvattentäkter** som inte uppnår god status:

520 000 euro.

Åtgärder, provtagning och utvärdering i **sjöar** som inte uppnår god status: **450 000** euro.

Åtgärder, provtagning och utvärdering i **havsvikar** som inte uppnår god status: **250 000** euro.

Exempel på möjliga åtgärder:

- Fällning av fosfor
- Bevattningsuttag
- Syresättning
- Muddring av sediment
- Skyddszoner
- Våtmarker, sedimenteringsbassänger, bevattningsdammar
- Tvåstegsdiken
- Minskade utsläpp från punktkällor, t.ex. avloppsanläggningar
- Reduktionsfiske
- Revidering av vattenskyddsföreskrifter
- Tillgänglighetsåtgärder

Ett exempel på åtgärdsplan redovisas som bilaga.

8. Begrepp och förkortningar

Ord/förkortning/akronym	Definition

9. Historik över utgåvor

Utgåva	Datum	Kommentar

10. Bilagor

Nr	Dokumentnamn	Dokumentbeteckning/id
1	Exempel åtgärdsplan	

11. Referenser

Ålands landskapsregering (2022). *Förslag till Ålands budget för år 2023*.

<https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/page/BF0120222023.pdf> (Hämtad 04-09-2023).

Ålands landskapsregering (2023). *Förslag till första tilläggsbudget för år 2023*.

<https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/page/BF0420222023.pdf> (Hämtad 04-09-2023).

Ålands landskapsregering. *Ytvattenstatus på Åland 2012–2018*. [ytvattenstatus-pa-aland-2012-2018-002.pdf \(regeringen.ax\)](#) (Hämtad 04-09-2023).

Exempel åtgärdsplan Träsk-Finbyviken

Projektet **Rent vatten 2030** syftar till att förbättra vattenkvaliteten i vattenförekomster vars ekologiska status inte är god. Resultaten kommer visa sig på lång sikt.

Varje vattenförekomst har sina specifika förutsättningar och problem så för varje vattenförekomst måste en specifik **åtgärdsplan** finnas. **Försiktighetsprincip** ska tillämpas vid utförande av åtgärder. För att åtgärder ska kunna utföras måste **vattenägarnas godkännande** finnas, vilket kommer bli en kritisk framgångsfaktor.

Prioriterade områden

De vattenförekomster som inte uppnår god ekologisk status är prioriterade.

Åtgärder

Åtgärder kan vara av olika karaktär och tillämpas i olika omfattning beroende på tillrinningsområdets karaktär. Landskapsregeringen försöker i mån av möjlighet delta i samarbeten med etablerade parter.

Minskad extern näringstillförsel

Näringsämnestillförseln inom vattendragets tillrinningsområde kan antingen minskas eller förhindras nå vattendraget, en kombination av båda är förstås det bästa. För inre vikar kan näringsämnena även tillföras från öppna vatten (övergödda angränsande vattenområden, utsläppspunkter, fiskodlingar o.s.v.) så för dessa vattenförekomster kan mera vittspridda åtgärder behövas för att resultat ska kunna uppnås.

Förslag på åtgärder för minskad näringstillförsel:

-Ökade skyddszoner kring stränder och diken. Skyddszonerna har restriktioner av nyttjande och brukande i form av t.ex. gödslingsförbud, plöjningsförbud och förbud mot användning bekämpningsmedel. Skyddszoner gäller inte enbart för jordbruk utan även för skogsbruk. Kalavverkning nära vattendrag minskar markens förmåga att uppta näring och lösgör även organiskt material.

-Flera våtmarker/fosfordammar/bevattningsdammar/utjämningsbassänger/sedimenteringsbassänger/2-stegsdiken/filterdiken. Långsamrinnande vatten bidrar till sedimentering och nedbrytning av näringsämnena. Att sänka hastigheten på dikesvatten genom dammar och andra dikningsmetoder minskar näringsbelastningen från diken och deras tillrinnande områden. I kombination med filtrering ökar effektiviteten ytterligare.

-Färre icke-godkända enskilda avlopp. Enskilda avlopp inventeras inom tillrinningsområden och icke-godkända avlopp åtgärdas.

-Minska risk för bräddande avlopp i tillrinningsområde. Bräddningspunkter inom det kommunala avlopps nätet kan utformas för att minska risken att orenat avloppsvatten rinner ut i vattendraget t.ex. genom bättre larmsystem och buffertmagasin.

Minskad internbelastning

Om vattenförekomsten är konstaterat övergödd finns det risk att fosfor i vattenförekomstens bottensediment kan upprätthålla övergödningen genom så kallad intern belastning, även om tillförseln av näringsämnen från tillrinningsområdet strypps.

Förslag på åtgärder för minskad internbelastning:

-Skörda vass. Vass växer där det finns näringsrikt vatten. Genom att skörda vassen och avlägsna den från vattendraget minskar mängden näringsämnen i vattendraget. Vasskörden måste utföras vid rätt tidpunkt på året för att nå maximal nytta och samtidigt minimera störandet av växt- och djurliv. Samarbeta med Central-Baltic-projekt.

-Reduktionsfiske och restaurering av fiskevandningsleder. Övergödda vattenförekomster lider ofta av ekosystem som kommit ur balans. Ett balanserat ekosystem minskar övergödning och ökar vattenförekomstens motståndskraft mot övergödning och dess följder. Att fiska mört- och braxenfiskar och avlägsna dessa från vattenförekomsten minskar näringsämnesmängden och borde ge en bättre vattenkvalitet eftersom dessa fiskarter grumlar upp vatten och ger försämrat siktdjup. Utplantering av rovfiskearter och återställande av vandningsleder kan förstärka ekosystemet.

-Flytande våtmarker. Flytande våtmarker består av flytande plattformar med växter vars rötter upptar näring ur vattnet. Enkel åtgärd som minskar mängden näring i vattenförekomsten. Näringen som bundits i växtligheten kan också avlägsnas, se vasskörd.

-Syresättning av syrefria bottnar. I övergödda vattendrag förekommer syrefria bottenområden. För att förbättra dessa kan syrerikt ytvatten eller luft användas för att syresätta bottenskiktet. Det syrefria och näringsrika bottenvattnet kan även användas som bevattningsvatten på odlingsmarker.

-Avlägsna näringsrikt bottensediment. Näringsämnen kan ackumuleras i bottensediment. Om näringsämnena läcker ut i bottenvattnet fortgår övergödningen. Genom att avlägsna näringsrikt bottensediment minskar mängden näringsämnen i vattenförekomsten. Åtgärden leder till stor påverkan på vattenförekomsten.

-Fällning av fosfor. Fosfor löst i vatten och sediment kan bindas genom att tillsätta kemikalier. Minskad extern näringstillförsel måste först göras för att resultat ska kunna bestå.

Exempel på åtgärdsplan för Träsk-Finbyviken (ej i detalj)

